

ÖZET — İÇGÖRÜLER No 8

Uyuşturucu kullanımı, etki altında araba kullanma ve trafik kazaları

Bu literatür taraması uyuşturucu kullanımı, etki altında araba kullanma ve trafik kazaları arasındaki ilişki hakkında kapsamlı bir rapor sunmaktadır. Yöntembilimsel hususlara yer vermekte, sürücüler arasında gerçekleştirilen yaygınlık anketlerinin sonuçlarını sunmakta ve 1999 yılından beri yayımlanmış olan önemli uluslararası epidemiyolojik anketlerden alınan bulguların genel bir özetini sunmaktadır. Rapor ayrıca uyuşturucu kullanımı, sürme bozukluğu ve trafik kazaları arasındaki ilişkiye dair deneysel çalışmalar ve saha çalışmalarından elde edilen kanıtları da bir araya getirmektedir.

Bu alandaki araştırmalar deneysel ve epidemiyolojik çalışmalar olarak iki büyük gruba ayrılabilir. Her yaklaşımın kendine içkin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.

- Deneysel alışmalar bir laboratuvar ortamında, araba kullanma simülatöründe veya kamu yolunda gerçekleştirilebilmekte olup, burada uyuşturucu gönüllülere ölçülü dozlarda uygulanır. Bunlar tek bir sebebe ilişkin yorum yapılmasını sağlayabilir ama ancak potansiyel riskleri saptayabilirler. Sonuçların değeri, bazı durumlarda, gerçekçi olmayan dozlar kullanılmasından veya gönüllülerin uyuşturucu kullanma mazisi ya da bireysel farklılıklarından dolayı, sınırlı olabilir.
- Epidemiyolojik alışmalar uyuşturucuların çeşitli nüfuslardaki yaygınlık oranını inceler. Bunlar arasında yol kenarı anketleri, bir sürücü alt kümesindeki uyuşturucu yaygınlığını değerlendiren çalışmalar, kaza riski çalışmaları, sorumluluk analizleri, halkın geneli arasındaki anketler ve farmako-epidemiyolojik çalışmalar bulunur. Bununla beraber, çalışma bulgularından ortaya çıkmayan uyuşturucu kullanımıyla ilgili risk faktörleri olabileceğinden, epidemiyolojik araştırmalar sınırlıdır. Epidemiyolojik araştırmaların bir diğer olumsuz yönü de 'gerçek' bir risk faktörü ile risk faktörüyle son derece ilintili olabilecek diğer faktörler arasında ayırım yapmaya elverişli olmamasıdır. Farklı çalışmalardan elde edilen sonuçlar, test edilen nüfuslardaki veya alınan örneklerdeki farklılıklar gibi çeşitli sebeplerle karşılaştırılabilir olmayabilir.

Deneysel çalışmaların sonuçları farklı yasadışı uyuşturucuların araba kullanma performansı üzerinde bir etkisi olabileceğini göstermektedir; hepsi olmasa da, bazı uyuşturucular doza bağlı etkilere yol açmaktadır.

- Esrar araba kullanmak için gerekli olan bazı bilişsel ve psikomotor becerilere zarar verebilir.
- MDMA (ecstasy) performans üzerinde hem olumsuz hem de olumlu etkiler göstermektedir.
- Alkol ve yasadışı uyuşturucuların kombinasyonunun etkilerini araştıran çalışmalar, bu gibi durumlarda, bazı yasadışı uyuşturucular (söz gelimi, esrar) ek, sinerjistik bozulmaya yol açabilirken, diğerlerinin (söz gelimi, kokain) bu bozulmayı kısmen tersine evirebildiğini bulmuştur. MDMA alkolün zararlı etkilerinin, hepsini olmasa da, bazılarını azaltabilirken, alkolün diğer olumsuz etkileri artabilir.
- Herhangi bir yasadışı uyuşturucunun kronik kullanımı belli bir bilişsel ve/veya psikomotor bozulmayla ilişkili olup, söz konusu kişinin sarhoşluğu geçtiğinde dahi, araba kullanma performansında bir düşüşe yol açabilir.

Deneysel çalışmaların sonuçları ayrıca bazı terapötik uyuşturucuların da belirgin bozukluklara yol açtığını göstermektedir.

- Benzodiazepinlerin genellikle bozucu etkileri olmakla beraber, bazı türleri (ister uzun, orta veya kısa vadede etki gösteriyor olsun) şiddetli bozukluklara yol açarken, diğerlerinin etkileri genellikle bir sonraki güne kalmamaktadır.
- Birinci nesil antihistaminler genellikle ikinci nesil olanlardan daha yatıştırıcı nitelikte olmakla beraber, her iki grupta da istisnalar vardır.
- Üç döngülü antidepressanlar daha yeni türlerden daha fazla bozukluğa yol açsa da, ikinci nesil seçici serotonin geri alım engelleyici tüketiminden sonra yapılan deneysel testlerin sonuçları her zaman tutarlı değildir.

Her terapötik sınıfta bazı maddeler az veya sıfır bozuklukla ilişkilendirilmektedir. Araba kullanmak isteyenlere tercihen bu terapötik uyuşturucular reçete edilmelidir.

Epidemiyolojik çalışmalar deneysel çalışmalardan elde edilen pek çok bulguyu teyit etmiştir. Yol kenarı anketleri sırasında durdurulan sürücülerin yaklaşık %1 ila %2'si, birkaç istisnaıyla, tükürük testinde uyuşturucu için pozitif çıkmıştır.

- Alkol ve uyuşturucu kombinasyonunun etkisi altındayken araç sürmek nadir görülen bir olgu değildir.
- (Ölümcül veya ölümcül olmayan) bir kazaya karışan sürücülerde uyuşturucu, ilaç ve/veya alkol yaygınlığını değerlendiren çalışmalarda, alkolün diğer tüm psikoaktif maddelerden daha yaygın olduğu görülmüş olmakla beraber, uyuşturucular da sıklıkla ve hatta araba kullanan kesimin genelinde olduğundan daha fazla görülmektedir.
- Analiz edilen uyuşturuculardan esrar, alkolden sonra en yaygın görülen uyuşturucu olmakla beraber, örnekler benzodiazepinlere yönelik olarak analiz edildiğinde, bunların bazen esrardan bile daha yaygın olduğu görülmüştür.
- İstatistiksel olarak esrar, benzodiazepin, amfetamin, eroin ve kokain için kaza riski ve/veya bir kazadan sorumlu olma riskinin daha fazla olduğu görülmüş olup, söz konusu uyuşturucu alkol gibi diğer bir psikoaktif maddeyle birlikte kullanıldığında, bu risklerin pek çoğu artmaktadır.

Belirli uyuşturucuların araba kullanma performansı ve kaza riski üzerindeki etkilerine dair iyi bir tahmin elde etmek için, gerek epidemiyolojik gerekse de deneysel çalışmaların sonuçları birleştirilmelidir. Daha uyumlu yöntemler elde etmek amacıyla, 2006–07 yıllarında, aralarında EMCDDA ve NIDA'dan temsilcilerin de bulunduğu uluslararası uzmanlardan oluşan bir komite uyuşturucu ve araba kullanmaya yönelik gelecek araştırmalar için kılavuz ilkeler belirlemiştir. Bunlar alkol, yasadışı uyuşturucular ve ilaçlara yönelik olarak araba kullanmaya uygunluk üzerindeki etkilere dair referans çalışmaları gerçekleştirirken aynı zamanda da kazalara karışan sürücüler ve araba kullanan kesimin genelinde alkol ve diğer psikoaktif maddelerin yaygınlık oranını analiz etmek ve kimi AB ülkelerinde bazı yasadışı uyuşturucular ve ilaçlara ilişkin analitik ve risk eşiklerini hesaplamak üzere gerçekleştirilmekte olan AB finansmanlı büyük çaplı bir proje olan DRUID projesi tarafından ele alınmıştır. DRUID 2010 yılında sona erecektir.

Uyuşturucu kullanımı, etki altında araba kullanma ve trafik kazaları — EMCDDA İçgörüler No 8 (İngilizce) basılı olarak bulunmakta olup (ücreti 24 EUR'dur), (ücretsiz) PDF dosyası olarak EMCDDA web sitesinden indirilebilir (<http://www.emcdda.europa.eu/publications/insights/driving>).